

Η ΜΕΤΡΙΟΤΗΤΑ ΩΣ ΝΟΗΤΙΚΗ ΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΤΥΠΑ (της Ιωάννας Μουτσοπούλου)

THE ENVIOUS
Illustrated with permission by the Trustees of the British Museum from the original work
by Gustave Doré, in 1861, as part of the 'The Divine Comedy' series.

The Divine Comedy,
The Envious, Gustave
Dore

Παράλληλα με την τάση για φαντασμαγορία και υπερβολή των ανοήτων, λειτουργεί και μια αντίθετη τάση για απομυθοποίηση τέτοιας έκτασης που να αποκαθλώνει ακόμη και όσα είναι πραγματικά αξιόλογα και υψιπετή. Πίσω από αυτή την έκφραση κρύβεται συχνά ένας άνθρωπος που φθονεί το πραγματικά μεγάλο, το άξιο, το διαχρονικό. Δεν θεωρεί πως είναι δυνατόν να υπάρχει κάτι που να τον υπερβαίνει κατά πολύ, κάτι που να τον ντροπιάζει που δεν στέκεται στο ύψος του, κάτι που δεν τον αφήνει να ζήσει με τις δικές του αυταπάτες για ένα φτωχό καθημερινό δήθεν μεγαλείο.

Αυτός ο φθόνος και η αποδόμηση του σημαντικού παίρνει πολλές μορφές, από την αμφισβήτηση μιας μεγάλης αξίας μέχρι τον

θαυμασμό της μετριότητας, γιατί με αυτήν είναι συγγενής. Μπορεί να πάρει τη μορφή του θαυμασμού αρνητικών προσώπων, προσώπων που οδηγούν τους ανθρώπους σε εξάρτηση από τους ίδιους ή από τα υλικά αγαθά. Π.χ. οι υλικές παροχές είναι πάντοτε κυρίαρχο κριτήριο για τη μετριότητα. Οι κρυμμένες δυνατότητες του ανθρώπου και το πνεύμα λίγο μετράνε ή, ίσως, να φοβίζονται κιάλας. Η μετριότητα απορρίπτει τον λαϊκισμό στην θεωρία, αλλά στην πραγματικότητα τον έχει εξυφάνει η ίδια μέσα στην ουσία της κοινωνικότητας με την αποδόμηση των μεγάλων και την αποδοχή ανάξιων ισχυρών ποιοτήτων. Και για να μην υπάρχει παρεξήγηση όσον αφορά το νόημα των παραπάνω θα πρέπει να δώσουμε ένα παράδειγμα. Το να μιλάει μία εξουσία για το πνεύμα, αλλά να μην παρέχει, ενώ μπορεί, τα αναγκαία για επιβίωση αγαθά στην κοινωνία, δεν αποτελεί πνεύμα αλλά υπεκφυγή και αμοραλισμό. Τα λόγια δεν μπορούν να θεραπεύσουν την απάτη και την αδιαφορία, όχι γιατί αυτά τα λόγια σαν έννοιες δεν περιέχουν κριτήριο αλήθειας, αλλά γιατί σε αυτή την περίπτωση αποτελούν μία μάσκα, χρησιμοποιούνται μόνον για να κρύψουν τις αληθινές προθέσεις και την πραγματικότητα. Ταυτόχρονα, το να παρέχει η ηγεσία μόνον τα υλικά αγαθά, για να φυλακίσει το ανθρώπινο πνεύμα – επειδή η ικανοποίηση αποκοιμίζει τον άνθρωπο στη ζωικότητα και την επιθυμία – μειώνει την αυτεξουσιότητα του ανθρώπου και τη δυνατότητα να γίνει ενεργός πολίτης. Αυτό είναι εξίσου αν όχι χειρότερο κακό, γιατί σε αυτή την περίπτωση ο άνθρωπος όντας ικανοποιημένος δεν αντιλαμβάνεται τη φυλακή του και δεν προσπαθεί να την σπάσει.

Συχνά η μετριότητα εξαίρει το πλήθος και του αποδίδει ιδιότητες που δεν υπάρχουν προς το παρόν, γιατί έτσι προσπαθεί να αποφύγει να δει το εξαιρετικό, π.χ. έναν σημαντικό άνθρωπο. Το πλήθος στη μαζικότητά του κρύβει τα πρόσωπα, είναι απρόσωπο, και η σύγκριση έτσι χάνεται.

Μα ξεχνιέται ότι ο μέτριος με το να ακολουθεί ένα μεγάλο πρότυπο ξεφεύγει από τον μέτριο εαυτό του, ήδη αίρεται σε άλλο ύψος – και αυτό το ύψος δεν είναι δανεικό, γιατί δική του

είναι η απόφαση να το ακολουθήσει σαν πρότυπο. Η μετριότητα όμως για την οποία μιλάμε κάνει κάτι άλλο: καθιστά πρότυπο τον εαυτό της, γίνεται αυτοσκοπός. Επιζητεί την αποκλειστικότητα και τη μοναδικότητα χωρίς να το ομολογεί. Φθονεί το καλύτερο, αλλά ταυτόχρονα δεν θέλει να κάνει τον κόπο να βελτιώσει τον εαυτό.

Είναι μήπως η αγάπη για τον άνθρωπο που οδηγεί ορισμένους ανθρώπους με τάση για το μέτριο στο να αποδίδουν μεγαλείο μόνον στο πλήθος; Όχι, το κάνουν μόνον για να αποφύγουν τη σύγκριση με το μεγάλο. Αν υπήρχε αγάπη για τους ανθρώπους, συμπάθεια, φιλικότητα και οικειότητα, τότε θα διέβλεπαν ότι μέσα στον καθένα υπάρχει κάτι σπουδαίο που περιμένει την κατάλληλη στιγμή, την ανθρώπινη ολοκλήρωση, για να αναδυθεί, και όχι μια μηδαμινότητα. Και τα πρότυπα πάντοτε υπάρχουν και βοηθούν στην συνειδησιακή πρόοδο του ανθρώπου.

Και επειδή τα πρότυπα είναι αναγκαία και αναπόφευκτα, τι συμβαίνει όταν κανείς εξορίζει από τη ζωή τα σημαντικά και αληθινά πρότυπα; Απλώς, τότε αυτά υποκαθίστανται από διαφορετικά πρότυπα που έχουν αντίθετο πρόσημο. Πλούτος και επωνυμία είναι τα κυρίαρχα αντι-πρότυπα που διαπερνάνε σαν δηλητήριο την ανθρώπινη ζωή. Το να στηλιτεύει κανείς αυτά τα αντι-πρότυπα, ενώ μέσα του έχει εκ των προτέρων αποκόψει τη διασύνδεση του ανθρώπου με τα μεγάλα υγιή πρότυπα που αίρουν τον άνθρωπο στο ύψος του είναι όχι μόνον αδιέξοδο αλλά και υποκριτικό. Το αίτιο πάντοτε θα παράγει τα όμοιά του αποτελέσματα, ένα στρεβλό αίτιο όπως η μη αναγνώριση του αληθινά μεγάλου θα οδηγήσει αναγκαστικά στην αποδοχή των αντι-προτύπων. Θα πρέπει, λοιπόν, οι λάτρεις της μετριότητας να μας πουν τι εννοούν. Εφ' όσον κατ' αυτούς δεν υπάρχει τίποτε τόσο άξιο λόγου και όλα κινούνται σε ένα ακίνητο επίπεδο μετριότητας, τότε πώς απαιτούν από τις εξουσίες μία πολιτική για το κοινό καλό; Κάτι τέτοιο θα εσήμαινε ότι η εξουσία είναι διαφορετική από το πλήθος της μετριότητας. Ότι ξαφνικά οι εξουσίες πρέπει να γίνουν κάτι διαφορετικό από το πλήθος. Από μέτριοι να γίνουν ηρωικοί. Αν π.χ. θέταμε ως πρότυπο

δικαιοσύνης τον Αριστείδη τον Δίκαιο, είναι σίγουρο ότι θα παρουσιαζόντουσαν πολλοί να αμφισβητήσουν την ποιότητά του και κυρίως να αντιπροτείνουν ότι πολιτικά ήταν “αριστοκρατικός”. Μία ετικέτα έναντι της αλήθειας. Πάντοτε μπορεί κανείς να βρει ή να εφεύρει σημεία για ψόγο. Και δεν θα έλεγαν (μάλλον, ούτε καν θα ήξεραν) ότι ο αριστοκρατικός Αριστείδης σύχναζε στο σπίτι του δημοκρατικού Κλεισθένη γιατί τον θεωρούσε ακέραιο άνθρωπο που θα έκανε και τον ίδιο καλύτερο άνθρωπο. Δεν τον θεωρούσε δημοκρατικό μίασμα! Σε αντίθεση με αυτούς που σήμερα μοιράζουν ή εξαπολύουν επιπόλαιες ετικέττες και κρύβονται πίσω τους. Ή μήπως, πάλι, δεν θέλουμε ηρωισμό αλλά μόνον να μας επιτρέπουν να ζούμε ανέμελα; Ο Πεισίστρατος στην αρχαία Αθήνα παρείχε τα υλικά μέσα στους Αθηναίους, αλλά τους εμπόδιζε να ασχοληθούν με τα κοινά. Ήταν αυτό ικανοποιητικό, αρκετό για το κοινό καλό; Ίσως η αυτοσυνείδηση που είναι χαρακτηριστικό του ανθρώπου να είναι βαριά κληρονομιά για πολλούς, γιατί καταστρέφει τον ποθητό ύπνο, τη νιρβάνα των φαντασιώσεων και του τίποτε. Η αυτοσυνείδηση κορυφώνεται με την ολοκλήρωση της αυτεξουσιότητας, αλλά ταυτόχρονα απαιτεί ευθύνες και αυτογνωσία. Όμως το έρπον όνειρο της απραξίας και της αποχαύνωσης μισεί με κάθε δυνατό τρόπο την θετικότητα του πνεύματος, του εαυτού.

Truth Stolen Away by Time
Beyond the Reach of Envy
and Discord, Nicolas

Η μετριότητα επιδιώκει την ομοιομορφία, την φθονερή εξίσωση των πάντων. Οι ελίτ, από το άλλο μέρος, μισούν την εξίσωση, αλλά στηρίζουν και αυτές την δήθεν ανωτερότητά τους σε χαρακτηριστικά μετριότητας, διατιθέμενα όμως σε μεγάλη ποσότητα, όπως είναι το χρήμα, οι τίτλοι, η επωνυμία, οι γνώσεις κτλ. από τα οποία θέλουν να αποκλείσουν τους άλλους, για να τα κατέχουν μόνον αυτές. Η διαφορά έγκειται απλώς στην ποσότητα της δύναμης που κατέχουν οι μεν και οι δε. Οι ποιοτικές διαφορές δεν είναι πραγματικά ποιοτικές, αλλά διαφορές στην **πολιτισμική επίστρωση** που παρέχει η παιδεία και η θέση (αμόρφωτοι και φτωχοί από τη μια και “μορφωμένοι” και πλούσιοι από την άλλη) και συγκαλύπτει την κρυμμένη αλήθεια. Η μετριότητα υπάρχει και στις δύο περιπτώσεις σαν στρέβλωση. Ένα είδωλο ακίνητο, ανταγωνιστικό και κυριαρχικό.

Πρέπει να αποφασίσουμε λοιπόν: ποιο είναι το πρότυπό μας; Η δύναμη ή η ποιότητα; Αν είναι η δύναμη, τότε, παρά την δήθεν ισότητα που διατρανώνουμε, η κραυγαλέα αλήθεια θα είναι ότι επιθυμούμε την ανισότητα. Θα μιλάμε για ισότητα μόνον και μόνον επειδή θα αισθανόμαστε είτε ανίσχυροι να πετύχουμε την ανισότητα προς όφελός μας είτε θα ζούμε στη ματαιότητα μιας φριχτής ακινησίας που φαντασιώνεται ότι η ζωή είναι μια ακίνητη εικόνα του σήμερα. Η ισότητα όμως δεν είναι η μετριότητα ούτε μια μίζερη ανταγωνιστική εικόνα, αλλά η ελεύθερη πορεία προς το μέλλον.

Ας τελειώσουμε το παρόν κείμενο με ένα γλαφυρό απόσπασμα από το βιβλίο “Στοχασμοί” του Μπλαιζ Πασκάλ (Εκδ. Πουρνάρα, 1999, σελ. 115):

“Η φύση της φιλαυτίας και του ανθρώπινου εγώ δεν είναι τίποτα άλλο παρά ν’ αγαπά κανείς τον εαυτό του και να παρατηρεί τον εαυτό του. Αλλά τι να κάνει; Δεν θα μπορούσε να τον εμποδίσει το γεγονός ότι αυτό το αντικείμενο που αγαπά δεν είναι τίποτα άλλο παρά γεμάτο με ελαττώματα και αθλιότητες: θέλει να είναι μεγάλος και βλέπει πως είναι μικρός. Θέλει να είναι ευτυχής

και βλέπει πως είναι άθλιος. Θέλει να είναι τέλειος και βλέπει πως είναι γεμάτος ατέλειες. Θέλει να είναι το αντικείμενο της αγάπης και της εκτίμησης των ανθρώπων και βλέπει πως τα ελαττώματά του δεν αξίζουν παρά την αποστροφή και την περιφρόνησή τους. Αυτή η δυσκολία, στην οποία βρίσκεται, του προξενεί το πιο άδικο και το πιο εγκληματικό πάθος που θα μπορούσε να το διανοηθεί. Γιατί νοιώθει ένα θανάσιμο μίσος εναντίον αυτής της αλήθειας, η οποία τον προσβάλλει και τον πείθει για τα ελαττώματά του. Θα ήθελε να την εκμηδενίσει και, μη μπορώντας να την καταστρέψει αυτή την ίδια, την καταστρέφει όσο του είναι μπορετό μέσα στη σκέψη του και στη σκέψη των άλλων. Δηλαδή, καταβάλλει όλες του τις φροντίδες για να καλύψει τα ελαττώματά του και στους άλλους και στον εαυτό του και δεν το υποφέρει, όταν τον κάνουν να τα βλέπει ούτε όταν τα βλέπει ο ίδιος.

Δίχως αμφιβολία είναι κακό να είμαστε γεμάτοι ελαττώματα, αλλά είναι ακόμα πιο μεγάλο κακό να είμαστε γεμάτοι ελαττώματα και να μη θέλουμε να τ' αναγνωρίσουμε, αφού στο κακό που υπάρχει προσθέτουμε και μια εκούσια αυταπάτη...".

Ιωάννα Μουτσοπούλου

Μέλος της ΜΚΟ ΣΟΛΩΝ

6/3/2018

ΦΩΤΟ : wikiart.org